

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชนบทเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ส่วนราชการต่าง ๆ จึงเน้นโครงการพัฒนาลงสู่ชุมชนชนบทเป็นพื้นที่เป้าหมาย เนื่องจากเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศก็เพื่อที่จะปรับปรุงและส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวชนบทกำลังประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น รายได้ผลผลิตต่ำ มีความอดอยากยากจน ความไม่รู้หนังสือ มีโรคภัยไข้เจ็บนานาชนิด ถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลบางกลุ่มในสังคม เป็นต้น ดังนั้นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศประการแรกจึงมุ่งที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้น (สุวิทย์ ยี่งวรพันธุ์ 2512: 47) จะเห็นได้ว่าสังคมในชนบทนั้นเป็นส่วนที่มีคนอาศัยอยู่มากยังอยู่ในลักษณะด้อยพัฒนาที่ถูกทอดทิ้งคนรุ่นใหม่ที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของชาวชนบทต่างก็มีความรู้สึกที่ไม่ผูกพันกับท้องถิ่นของตน (เอกวิทย์ ณ ถกลาง 2521 : 32) ซึ่งทำให้ชนบทอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง เพราะชาวกำลังคนหนุ่มสาวที่มีความรู้ความสามารถทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกอบโกยจากผู้ที่มีอำนาจ สิ่งที่จะช่วยเขาเหล่านั้นได้ก็คือการศึกษา ซึ่งเป็นบริการที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด สำหรับผู้ที่จะให้บริการด้านการศึกษาและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดก็คือครูนั่นเอง ซึ่งถือว่าครูเป็นผู้นำชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลที่สามารถทำจิตใจได้กว้างขวางในการยอมรับของใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงทั้งยังเป็นการปฏิพื้นฐานใหม่ในหมู่เยาวชน ตลอดจนบุคคลทั่วไปของประเทศให้เป็นผู้ที่มีโลกทัศน์ที่กว้าง ไม่จำกัดอยู่ในแควดวงดั้งเดิมด้วย (บรรพต วีรสัย 2522: 33)

ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในประเทศที่กำลังพัฒนาก็คือ ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นถึงชุมชนเมือง และมีลักษณะที่ต่อต้านสภาพแวดล้อมที่มีชุมชนเมืองอีกด้วย ซึ่งการศึกษาประเภทนี้เน้นผลิตคนให้เข้ารับราชการ ทำงานในบริษัท หรือทำงานในชุมชนเมือง ซึ่งมีผลเสียทางอ้อมต่อชนบทคือ ดึงเอาคนที่มีความสามารถออกจากชนบท ทำให้โอกาสในการพัฒนาตนเองของชนบทน้อยกว่าเดิม (Chester L. 1966: 159) แต่การเปิดโอกาสการศึกษาและดึงคน

ที่มีความสามารถออกจากชนบทก็มีสิ่งที่ไม่ดีเสียเลยเมื่อมองถึงการพัฒนาประเทศโดยรวม ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่เอื้อประโยชน์ต่อชนบทเพียงใด ประชญาของการศึกษาน่าจะเป็นการให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทางปฏิบัติ คือ ทำให้สามารถผลิตได้มากขึ้น มีรายได้ดีขึ้น เปลี่ยนความคิดเก่า ๆ ที่ใช้ไม่ได้มาด้วยความคิดใหม่ อันจะช่วยยกระดับการครองชีพและการเป็นอยู่ที่ดีแก่ตนเองและชุมชน (V.Eswara 1974: 87)

การพัฒนาชนบทเพื่อให้ประชาชนได้พอกพูนกัน มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ รู้จักใช้บริการของรัฐที่จัดสรรให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามนโยบายของรัฐบาลนั้น จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของประชาชนควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ หลักสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพคน คือ ทำให้ประชาชนในชนบทเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวที่จะทำให้ทราบปัญหาแล้วแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถปรับปรุงสิ่งที่รัฐจัดสรรไปให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมที่ตนมีส่วนร่วมให้ดีขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: ไม่ปรากฏเลขหน้า) สิ่งที่จะถ่ายทอดความรู้ และเชื่อมโยงความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นที่สุดคือ การรู้หนังสืออันได้แก่การอ่านออกเขียนได้ เมื่อประชาชนในชนบททั้งที่อยู่ในและนอกระบบโรงเรียน สามารถอ่านออกเขียนได้อย่างทั่วถึงติดนิสัยอ่านหนังสือ และขณะเดียวกันรัฐบาลมีบุคลากรและสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และการบริการให้เพียงพอแล้ว ก็เป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าประชาชนในชนบทเมื่อเกิดปัญหาจะสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น อันจะส่งผลให้รู้จักช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือสังคมได้ในที่สุด ซึ่งเรื่องนี้ทางรัฐบาลเองได้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากจึงได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ประจำปี 2527 - 2529 โดยจัดเป็นโครงการที่สำคัญ คือ

1. โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน
2. โครงการผลิตหนังสือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสังคม
3. โครงการรณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือในเขตชนบทยากจน
4. โครงการผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชนบทยากจน

โครงการทั้ง 4 โครงการนี้ได้มอบหมาย ให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์คือ ใช้โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางการสอนวิชาชีพ ผลิตหนังสือ เป็นสื่อในการสร้างความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนาชนบทยากจนเพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและเขียนของประชาชนในเขตชนบท

ยากจนเพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและเขียนของประชาชนในเขตชนบทยากจน และเพื่อส่งเสริมบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการชักชวนให้ประชาชนร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักการช่วยตนเองและพึ่งตนเอง โดยเฉพาะโครงการผลิตหนังสือเพื่อคุณภาพชีวิตและสังคมนั้นได้ให้กรมการฝึกหัดครูเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ (สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป.: 6, 23)

วิทยาลัยครูนับได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับชนบทมาก ดังนั้นวิทยาลัยครูจึงมีบทบาทในทางส่งเสริมการพัฒนาชนบทได้มาก ผู้ที่มีส่วนช่วยให้วิทยาลัยครูดำเนินบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาชนบทดังกล่าว ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่เพียงใดนั้นได้แก่ กลุ่มบุคลากรของวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษา (สวัสดี สุคนธ์ 2522: 67) โดยเฉพาะอาจารย์ในวิทยาลัยครูนั้นสามารถมีบทบาทในการช่วยพัฒนาชนบทได้โดยให้ความรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพให้แก่ประชาชนในชนบทและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการอนามัยและชีวิตในครอบครัวพร้อมทั้งการร่วมมือพัฒนาท้องถิ่นและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นด้วย

อาจารย์ในวิทยาลัยครูนั้นถือว่าเป็น "ครูของครู" เพราะจะต้องสอนผู้ที่จะไปเป็นครูในอนาคต บทบาทของอาจารย์วิทยาลัยครูนั้นจะต้องมีหน้าที่แตกต่างไปจากครูอาจารย์ในโรงเรียนประถมหรือมัธยม เพราะนอกจากมีหน้าที่สอนและอบรมแล้ว ยังต้องมีบทบาทและความรับผิดชอบทางด้านการศึกษา การวิจัย การเขียนตำรา ตลอดจนการให้บริการแก่ชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะการให้บริการแก่ชุมชน วิทยาลัยครูเป็นสถาบันที่มีความพร้อมในหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นเป็นคุณวุฒิของอาจารย์ กำลังงาน กำลังความคิดจากนักศึกษาและความใกล้ชิดกับท้องถิ่น ซึ่งนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง ดังนั้น การดำเนินการตามบทบาทและหน้าที่ดังกล่าว อาจารย์ในวิทยาลัยครูควรจะหันมาพิจารณา และทบทวนบทบาทดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งว่าตนได้ให้ความสำคัญเพียงพอแล้วหรือยังสำหรับการรับใช้สังคมหรือตอบสนองความต้องการของสังคม และความรู้ต่างๆ ที่ได้ถ่ายทอดให้แก่ศึกษานั้นตรงกับสภาพปัญหาที่แท้จริงหรือไม่

โอกาสที่อาจารย์ในวิทยาลัยครูจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทโดยตรงนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การร่วมมือกับหน่วยราชการอื่นที่ทำหน้าที่บริการชุมชนอยู่แล้ว อาทิ หน่วยฝึกอาชีพเคลื่อนที่ ศูนย์อนามัย ศูนย์การศึกษาประชาชน หรือพัฒนากร หรือการออกไป

ให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชนร่วมกับอาจารย์ นักศึกษาและบุคคลในหน่วยงานอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นการสร้างศรัทธาหรือวิญญูณของความเป็นครูให้กับบุคลากรในสถาบันของตนเองแล้ว ยังทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าสังคมไม่ทอดทิ้งพวกเขาให้ต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ แต่ลำพัง (สวัสดี สุคนธ์ 2522: 66) จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือสังคมชนบทก็คือสถาบันฝึกหัดครู โดยเฉพาะวิทยาลัยครู เพราะวิทยาลัยครูเป็นสถาบันชั้นสูงที่ตั้งอยู่ครอบคลุมทั่วประเทศ จึงมีโอกาสดีกว่าสถาบันชั้นสูงอื่น ๆ ในการที่จะรับผิดชอบต่อสังคม (ติลก บุญเรืองรอด 2519: 13) ดังนั้นการเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทของอาจารย์วิทยาลัยครูจึงมีความสำคัญมากที่จะช่วยให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาชนบทของวิทยาลัยครูกำเนินไปได้ผลอย่างเต็มที่ อันจะทำให้การพัฒนาชนบทได้สัมฤทธิ์ผลตามนโยบายของรัฐบาล

สำหรับคณาจารย์และผู้ที่อยู่ในวงวิชาการของมหาวิทยาลัย วิทยาลัยตามจังหวัดต่าง ๆ นั้น ไม่น่าจะมีการประสานงานกับฝ่ายบริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านพัฒนามัก โอกาสที่จะเข้ามาทำงานร่วมประสานนั้นเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่า การวางระบบเชื่อมประสานที่แท้จริง หลายครั้งที่มีการตำหนิซึ่งกันและกัน อย่างเช่น นักบริหารทำงานแบบไม่มีหลักวิชา ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงตามหลักวิชา แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีนักบริหารกล่าวว่า นักวิชาการทั้งหลายก็คิดแต่พูด ทำจริง ๆ ก็ใช้ไม่ได้ ทำไม่เป็น ถ้านำคำเราไปตั้งก็คงสอนไม่เป็น หรือมักจะพูดแต่ทางทฤษฎี เพื่อฝัน ความจริงทั้ง 2 ฝ่าย มีส่วนผิดและถูกพอ ๆ กัน ประเด็นอยู่ที่ว่า จะนำข้อดีของทั้ง 2 ฝ่ายมาผสมผสานกันได้อย่างไร เพื่อให้เกิดพลังที่เป็นผลผลิตอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ เพื่อการพัฒนาชนบท อาจารย์ในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยน่าจะได้รับการเชิญมาเป็นอนุกรรมการหรือคณะทำงานวางแผนด้านเกษตร สังคม เศรษฐกิจ การคลัง การประเมินผล โดยให้ได้รับค่าตอบแทน จะเป็นรูปเงินหรือเกียรติยศก็จะอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งทางฝ่ายบริหารยังขาดแคลนบุคลากรส่วนนี้ ในขณะที่เดียวกันเป็นการสร้างโอกาสให้แก่นักวิชาการที่ไม่มีโอกาสสัมผัสกับโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งหลายประเทศที่กำลังพัฒนาใช้กันมากมายแล้ว (ไพรัตน์ เคชะรินทร์ 2522: 310) ถ้าในหน่วยงานของรัฐทุกระดับนับตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ สามารถนำเอาทรัพยากรด้านนี้มาช่วยกันอย่างเป็นระบบแล้ว ก็จะทำให้การพัฒนาชนบทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น น่าจะได้มีการศึกษาบทบาทของอาจารย์
วิทยาลัยครูต่อการพัฒนาชนบท เพื่อให้ได้ทราบถึงสภาพการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมใน
การพัฒนาชนบท พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทของอาจารย์วิทยาลัยครูซึ่งผลที่ได้
จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขดำเนินงานพัฒนาชนบทและเป็นแนวทาง
ในการวางแผนพัฒนาชนบทของวิทยาลัยครูให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาบทบาทของอาจารย์วิทยาลัยครูในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ต่อการพัฒนาชนบท
2. ศึกษาวิธีดำเนินงานการพัฒนาชนบทของอาจารย์วิทยาลัยครูในกลุ่มวิทยาลัยครู
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทของอาจารย์วิทยาลัยครูในกลุ่มวิทยาลัยครู
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชนบทของอาจารย์วิทยาลัยครูในกลุ่มวิทยาลัยครู
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาท วิธีดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคของอาจารย์
วิทยาลัยครูต่อการพัฒนาชนบทโดยประชากรที่ศึกษาคือ อาจารย์ในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียง-
เหนือ

นิยามคำเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมต่าง ๆ ที่คนเราแสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ที่เขาได้รับ
และพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นย่อมมีความผูกพันกับความคิด ความเชื่อของผู้ดำรงตำแหน่งเอง
และความคาดหวังของบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น

บทบาทการพัฒนาชนบท หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับ เพื่อ
 การให้บริการแก่ชนบท ในการที่จะส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ การให้ความรู้ทั่วไป การ
 ส่งเสริมอาชีพ การสร้างความสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยวิธีการต่าง ๆ

อาจารย์วิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง อาจารย์ประจำที่ปฏิบัติ
 ราชการในวิทยาลัยครู ที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปีการศึกษา 2526 ซึ่งมีจำนวน
 8 แห่งดังนี้

1. วิทยาลัยครูนครราชสีมา
2. วิทยาลัยครูบุรีรัมย์
3. วิทยาลัยครูมหาสารคาม
4. วิทยาลัยครูเลย
5. วิทยาลัยครูสกลนคร
6. วิทยาลัยครูสุรินทร์
7. วิทยาลัยครูอุบลราชธานี
8. วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ อาจจะใช้ประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

เป็นข้อมูลสำหรับวิทยาลัยครูในการดำเนินงานร่วมกับแผนพัฒนาจังหวัดในการพัฒนาชนบท
 เป็นแนวทางในการวางนโยบาย และแผนงานในการพัฒนาชนบทของวิทยาลัยครู และ
 กรมการฝึกหัดครู นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้วิทยาลัยครูนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ
 การให้บริการในด้านการพัฒนาชนบทให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

รายงานผลการวิจัยนี้ได้แบ่งออกเป็น 5 บท บรรณานุกรม และภาคผนวก โดยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย นิยามคำเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย และลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท หลักการพัฒนาชนบท นโยบายในการดำเนินการพัฒนาชนบท การพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท งานพัฒนาชนบทของกระทรวงศึกษาธิการ กรมการฝึกหัดครู กับการพัฒนาชนบท แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู การมีส่วนร่วมของอาจารย์ตามบทบาทของวิทยาลัยครู และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม แสดงรายการหนังสือ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัย

ภาคผนวก ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย